

Diyalog Nedir ve Diyalogun Önemi

Diyalog sözlükte, iki insan arasındaki konuşma, anlaşma, uyum sağlama ya da anlaşma niyetiyle kişi veya grupların fikir alışverişinde bulunmaları anlamına gelir. İstilahî anlamda, iki veya daha fazla kişinin karşılıklı konuşması, değişik ırk ve kültürlerden, farklı inanç ve kanaatlerden, farklı siyasî anlayıştan insanların bir araya gelerek, medenî ölçüler içerisinde birbirleriyle iletişim kurması yoludur.

Diyalog, insanların, grupların birbirlerini anlama, tanıma, bilme ve ortak problemlerine çözüm arama çabalarından ibarettir. Bu çabalar olumlu netice verirse çokluk içinde birlikte yaşama/yaşayabilme zemininin oluşumuna katkı sağlayacaktır. Bir başka ifadeyle diyalog çalışmaları tüm farklılıklara rağmen önce zihinlerde, sonra hayatın içinde tatbik edilen birlikte yaşama kültürünü meydana getirecektir.

İnsanların inançlarını ve düşüncelerini birbirlerine zorla kabul ettirme yolunu seçmeksizin hoşgörü, doğruluk, samimiyet, sevgi, saygı ve iyi niyet içinde ortak olan veya olmayan bir meselede barış, hürriyet ve açıklık atmosferinde, ötekini öğrenmek, bilmek, tanımak, dinlemek ve anlamak maksadıyla, karşılıklı konuşabilmelerini, iş birliğine gidebilmelerini, birlikte yaşayabilmelerini, hatta uzlaşabilmelerini sağlayan bir karşılaşmadır. Kim hangi dünya görüşüne ve hayat felsefesine sahip olursa olsun, saygıyı hak edeceği düşüncesi yatıyor. Farklı bir ifadeyle bunun anlamı, muhatap olduğumuz kişilerin insanlığına saygı duyma demektir. Çünkü her insan, potansiyel olarak bir değerler mecmuasıdır. Birileri kendisindeki bu potansiyeli inkişaf ettirememiş olabilir. Fakat onun da bir sanat-ı ilahiye olduğu unutulmamalı, böyle bir abideye ve donanımına saygı duyulmalıdır. İnsana saygı, bir yönüyle onu yaratana saygı duymaktır. Farklı düşünceler, farklı yaklaşımlar diyaloga mâni olmamalıdır. Konuma saygıyı ihmal etmeden ve farklılık mülâhazasına kapılmadan çok rahatlıkla bu farklılıklar ifade edilebilmelidir. Kimse kendini başkalarından üstün görmemeli, muhataplarında böyle bir intiba bırakmamalı ve iddiasız olmalıdır.

Sevgi

Allah (c.c), kâinatı sevgi üzerine yaratmıştır. Sevgi, varlığın sebebi, özü ve varlıkları birbirine bağlayan en güçlü bir bağıdır. Kâinat içinde her şey Allah'ın sanatıdır. Öyleyse eğer siz, Allah'ın sanatı olan insanlara sevgiyle yaklaşmazsanız, Allah'ı, Allah'ı sevenleri ve Allah'ın sevdiklerini rencide etmiş olursunuz. Efendiler Efendisi (aleyhissalâtü vesselâm) insanların gönüllerini kazanabilmek, oralara sevgi tohumları ekebilmek için hem gerekli sebeplere müracaat etmiş, meselâ onlarla hep diyalog hâlinde bulunmuş, münasebetlerin kesilme noktasına gelmemesi için perdeyi yırtmamış, hem de kavî dualarıyla, muhataplarının gönüllerinde sevgi yaratması için Cenâb-ı Hakk'a el açıp yalvarmıştır. Allah da o en sevdiği kulunu hiçbir zaman huzurundan boş çevirmemiş, hususî atıyyeleriyle sevindirmiş, göklerde ve yerde O'nun için sevgi vaz'etmiştir. Hatta bir mânâda sevgi, varlığın çehresine Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) aynasından yansımıştır.

Dinin ruhunda sevgi vardır. Çünkü kâinat bir sevgi şiiri olarak yaratılmış, yeryüzü de bu şiirin kâfiyesi yapılmıştır. Tabiat kitabını iyi okuyanlar her zaman sevgi besteleri duyarlar. Mahlukâtı kuşatan bu sevgi, insanî münasebetlere de kendi boyasını çalar. Öyle ki, ulvî mahiyetini keşfedip, özüne yerleştirilen muhabbet çekirdeklerini fark eden ve Yaratıcı'sıyla olan münasebetini duyabilen bir insan, diğer insanları da Allah'ın sanatı olarak görür, çevresine alâka duyar, herkesi sever ve hatta bütün varlığı şefkatle kucaklar.

Kâinatın İftihar Tablosu şerefleştirdiği beldelerde böyle hüsnükabul gördüğü gibi, O'nun has temsilcileri de, derecesine göre gittikleri yerlerde hep sevgi, saygı ve kabul görmüşlerdir. Meselâ irşad niyetiyle Yemen'e giden Hazreti Ali'nin (radıyallâhu anh) etrafında çok kısa bir zaman diliminde binlerce insan toplanarak halkalar oluşturmuşlardır. Onlar Hazreti Ali'yi sevmiş, Hazreti Ali de onları sevmiştir. Zaten Hazreti Ali (radıyallâhu anh) sadece harp meydanlarının kahramanı değil, aynı zamanda mânâ âleminin de bir sultanıdır. Böyle zülcenaheyn olması yönüyle de o, Peygamber Efendimiz'in (aleyhi ekmelüttehiyyât ve etemmütteslimât) en hakikî vârislerinden birisidir. Ona duyulan sevginin neticesindedir ki, Abdullah İbn Cerîr el-Becelî (radıyallâhu anh) gibi çok kıymetli Müslümanlar samimi olarak İslâm'a bağlanmışlardır.

Hoşgörü

Arapça 'da müsamaha Latince 'de de toleransın karşılığı olan bizdeki hoşgörü, kelime olarak da bir hoşgörü örneğidir. Farsça 'hoş' ve Türkçe 'görü' kelimelerinden türetilmiş olup 'kötü gibi görünen şeyleri güzel algılamak' manasına gelir. Ama toleransın kelime olarak 'çirkinliklere katlanmak' gibi bir manası vardır. Efendimiz mübarek hayat-ı seniyyeleri müddetince hep sulhu esas almış, karşı tarafın tehdit unsuru olup tecavüzde bulunduğu zamanlar dışında harbe tevessül etmemiştir. Çünkü o hepimizden daha iyi biliyordu ki gerçek manada diğer insanlarla münasebet ve diyalog böyle bir sulh ortamında tesis edilir ve anlatılması gerekli şeyler ancak bu yolla tebliğ edilebilirdi. O kendisine yapılan saygısızlıklara bile mukabelede bulunmazdı. Karşısına gelip yüksek sesle 'adil ol' diyen kişiye kibarca 'Ben de adil olmazsam kim olacak' demesi, yine yukarıda bahsedilen yahudiye 'bu ne istiyorsa verin' demesi, Hz. Ömer'in orada hiddetlendiğinde onu teskin etmesi buna örnek teşkil eder. Bir yahudi cenazesi geçerken ayağa kalktığında sahabeler durumu bilmediğini zannederek o bir yahudiydi deyince 'O bir insandı' der. Kendi şahsına gelen hakaretleri Hakkın hatırı için hep sineye çekiyordu. Defalarca hakarete uğramasına rağmen belki yüz defa Ebu Cehil'in kapısına gitmiştir. Abdullah bin Übeyy'in yaptığı o kadar münafıklığa rağmen ayetle uyarılmadan önce cenazesini kıldirmaya gitmesi bu engin müsamaha çerçevesinde değerlendirilmelidir.

İnsanları kusurlarından dolayı mahkûm etmek doğru değildir. Bizim, bütün münasebetlerimiz müsamaha ve hoşgörü yörüngeli olmalıdır. Bugün, bizi tenkit eden ve en ağır üslupla eleştirenlere karşı, eğer biz mülâyemet eksenli üslubumuzu ısrarla sürdürürsek -öyle inanıyorum ki- ekseriyeti itibariyle bunlar, bir gün gelecek bizim en samimi dostlarımız olacaklardır. Aslında, Kur'ân-ı Kerim'de bu hususu ders veren pek çok âyet-i kerime mevcuttur. Ayrıca bugüne kadar yüzlercesine şahid olduğum hâdiseler, artık bende kanaat-ı kat'iyye hasıl etmiştir ki, kötülüğe kötülükle mukabelenin ne bir faydası ne de bir manası vardır. Gandi ile ilgili bir vak'a güzel bir örnek teşkil eder: Pakistan'ın, ayrılma dönemecine girdiği, gerilimin had safhaya ulaştığı günlerden birinde, Müslümanlar ile Hindular arasında çatışma olur. Nasılsa, bir yanlışlık veya kaza eseri Hindu çocuklardan biri de bu çatışmada hayatını kaybeder. Hindu baba, Müslümanlardan bir çocuk öldüreceğine and içer. Fırsatını yakaladığı anda da bir Müslüman çocuğun üzerine saldırır. Hâdiseyi görenler müdahale eder ve çocuğu kurtarırlar. Sonra da bu Hindu'yu Gandi'nin yanına getirirler. Gandi, niçin masum bir çocuğu öldürmek istediğini sorar adama; adam da: '-Onlar da benim çocuğumu öldürdüler, intikam için ben de onlardan bir çocuk öldüreceğim' der. Gandi ona şu cevabı verir: '-Öldüreceğin çocuk, senin ölmüş çocuğunu geri getirmeyeceğini biliyorsun; ille de ölmüş çocuğunun yerini doldurmak istiyorsan, onlardan bir çocuk al, evlatlık edin... ve onu kendi öz evladın gibi bağrına bas!. Bizde en az Gandi kadar insanî olabilmektir.

Yine o Nebiler Sultanı (sav) Medine'yi teşrif ettiklerinde, Medine ahalisi ile yapmış olduğu anlaşmada (Medine Vesikası) Yahudilere dahi öylesine haklar tanımıştır ki, onlar günümüzde yürürlükte olan İnsan Hakları Beyannamesi'nde, insanlara tanınan haklardan çok çok ileridedir. Evet, bizim hoşgörü anlayışımıza kaynaklık eden dinimizdir veya hoşgörü dinimizin tabiatının gereği ve onun bir derinliğidir. Biz, o dini hayatımıza hayat kıldığımız asırlarca, bu uzun zaman dilimlerinde o hoşgörüyü dünya çapında temsil etmişizdir.

Hoşgörü bizim dünyamızın yamaçlarının gülüdür, çiçeğidir. Biz onu asırlarca hep birlikte, el ele gönül gönüle vererek temsil etmişiz. Ve inşaallah kökünde böylesine bir hoşgörüyü barındıran bu millet ağacının, yeniden hayat bulması sonucunda onu bir meyve hâlinde dışarıya çıkartacak ve hoşgörüyü bir kez daha tam anlamıyla temsil edecektir. Evet, Ahmet Yesevîler, Yunus Emreler, Mevlânalar, Hacı Bektaşlar bu düşüncenin zirvelerinde dolaşan, bizim dünyamızın insanlarıdır. Milletimizin hoşgörüye bu denli açık olmasında, dinî prensiplerimizin rolü çok büyüktür. Hatta denilebilir ki hoşgörü, kaynağını dinimizden almaktadır. Zira o, aşk, şevk, sevgi platformunda gelişir. Bu platformu çok çeşitli denemeleri ile hazırlayan ise, dindir. Bakın Nebiler Serveri'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem)! O'nun bir adı "Habib"dir.^[1] Habib, seven ve sevilen demektir. Bir dinin peygamberine bu ismin veya sıfatın verilmesinin altındaki espri kavranabilse, buna verilen ehemmiyet kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Müşamaha

Aç herkese, açabildiğin kadar sîneni; ummanlar gibi olsun! İnançla geril ve insana sevgi duy; kalmasın alâka duymadığın ve el uzatmadığın bir mahzun gönül..! İyileri iyilikleriyle alkışla; inanmış gönüllere mürüvvetli ol, münkirlere öyle yumuşak yanaş ki; kinleri, nefretleri eriyip gitsin ve sen soluklarında daima Mesîh ol..! Kötülükleri iyilikle sav; görgüsüzce muamelelere aldırış etme! Herkes davranışlarıyla karakterini aksettirir. Sen müşamaha yolunu seç ve töre-bilmezlere karşı âlicenap ol..! Sevgiyi sevip düşmanlığa düşman olmak, inançla coşan bir kalbin en mümeyyiz vasfıdır. Herkesten nefret ise, ya gönlü şeytana kaptırmışlık veya bir cinnat eseridir. Sen insanı sev; insanlığa hayrân ol..! Sakın bir kere dahi olsa, nefsin hakemliğine düşmemelisin; zira ona göre senden başka herkes mücrim, her fert de tâlihsizdir. Bu ise, en doğru sözlünün beyanında şahsın helaki demektir. Sen nefsinde karşı oldukça sert, başkalarına karşı da yumuşaklardan yumuşak ol..!

Allah Resûlü (s.a.s)'nün Mekke fethinde, kendisini daha önce Mekke'den çıkaran ve bütün Müslümanlara her türlü işkenceyi reva gören insanlara karşı söylediği söz, müşamahanın en göz kamaştırıcı örneklerindendir. Efendimiz, o gün Mekkelilerin kendisinden ne beklediklerini sorar. Onlar da: "Sen kerimoğlu kerimsin. Beklediğimiz sadece keremdir" derler. Ve kerem ile mukabele görürler. "Gidin bugün kınama yoktur.." (Yusuf, 12/92) ifadesi Kur'ân'da, Hz. Yusuf (a.s)'un kardeşlerine söylediği söz olarak nakledilmektedir. Halbuki Allah Resûlü (s.a.s) bu müşamahayı hiç akrabası olmayanlara göstermiştir. Evet O'nun keremi Yusuf'tan çok artıktır.

Fikir, düşünce veya ekol ayrılığı sebebiyle, kalemlerini veya dillerini ok gibi sinelerimize salanlara, bizim de aynı şekilde mukabelemiz, sadece aradaki husumeti körükleyecek ve bu türlü düellolar kendi cephemizi yıpratmadan, yaralamadan öte de bir işe yaramayacaktır. Onun için, üzerine basa basa bir kere daha hatırlatmak isterim ki; günümüzde en çok muhtaç olduğumuz hususlardan biri, belki de en birincisi, fitneyi uyandıracak davranışlardan sakınmak, kin ve düşmanlıkları hoşgörünün ılımlı ikliminde eritmektir. Bunu becerebildiğimiz takdirde pek çok problem kendiliğinden halledilecektir.

Nebiler Serveri'ne (s.a.s). O'nun bir adı 'Habib'tir. Habib, seven ve sevilen demektir. Bir dinin peygamberine bu ismin veya sıfatın verilmesinin altındaki espri kavranabilse, buna verilen ehemmiyet kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Evet o, değil insanlara, hayvanlara bile fevkalade hassas bir şekilde davranmış, onlara verilen en küçük rahatsızlık karşısında ciddi olarak rencide olmuş ve bu konuda etrafındakileri uyarmıştır. Hayvanlara karşı tavrı bu olan Allah Rasûlü'nün insanlara karşı davranışı bundan daha ötedir. O, namazda, Rabbinin huzurunda dururken, bir çocuk ağlaması işitse, o çocuğun annesinin hafakanlarını kalbinde duyar ve namazı acele olarak kılardı.